

Vaccinationstveksamhet och bemötande

– En folder för vårdpersonal som kommer i kontakt med vaccinationstveksamhet

David Antfolk

Utvecklingsarbete för (YH) – examen inom social- och hälsovård

Utbildning: Hälsovårdare (YH)

Vasa 2025

Utvecklingsarbete

Författare: David Antfolk

Utbildning och ort: Hälsovårdare (YH), Vasa

Handledare: Marie Hjortell

Titel: Vaccintveksamhet och bemötande – En folder för vårdpersonal som kommer i kontakt med vaccinationstveksamhet

Datum: 3.6.2025 Sidantal: 13

Bilagor: 1

Abstrakt

Detta utvecklingsarbete är baserat på examensarbetet *”Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer” – En Scoping review* (David Antfolk, 2025). Arbetet behandlar hur vårdpersonal på bästa sätt kan bemöta individer som är tveksamma till vaccination, med fokus på rådgivningens utformning och kommunikationsstrategier.

Syftet med utvecklingsarbetet är att skapa en informativ och lättillgänglig folder som stödjer vårdpersonal i mötet med individer som uttrycker tveksamhet eller oro kring vaccination. Foldern sammanfattar centrala principer för bemötande och kommunikation, med målet att stärka vårdpersonalens förmåga att skapa förtroende, bemöta frågor och förmedla evidensbaserad information på ett respektfullt och individanpassat sätt.

Utvecklingsarbetet har genomförts genom en fördjupad bearbetning av det tidigare examensarbetets resultat i kombination med ytterligare litteratursökning och analys. Arbetet har även vägts mot nationella riktlinjer och rekommendationer från Institutet för hälsa och välfärd (THL). Folderns innehåll har strukturerats med stöd av Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM), för att framhäva vikten av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i rådgivningen.

Resultatet av utvecklingsarbetet är en grafiskt tilltalande folder som kan användas i mötet med vaccinationstveksamma individer. Foldern är tänkt att fungera som ett konkret verktyg i rådgivningssituationer och bidra till en mer trygg och strukturerad kommunikation kring vaccinationer.

Språk: svenska

Nyckelord: Hälsovårdare, vaccintveksamhet, bemötande, folder

BACHELOR'S THESIS

Author: David Antfolk

Degree Programme: Public Health Nurse (UAS), Vaasa

Supervisor: Marie Hjortell

Title: Vaccine Hesitancy and Encounter – A Folder for Healthcare Professionals Encountering Vaccine Hesitant Individuals

Date: 3.6.2025

Number of pages: 13

Appendices: 1

Abstract

This development work is based on the bachelor's thesis "Vaccination Counseling for Individuals Hesitant About Vaccines" – A Scoping Review (David Antfolk, 2025). Which explores how healthcare professionals can best approach individuals who are hesitant about vaccinations, with a focus on counseling strategies and effective communication.

The aim of the development work is to create an informative and accessible folder that supports healthcare professionals in encounters with individuals expressing doubts or concerns about vaccines. The folder summarizes key principles of respectful communication and interaction, with the goal of strengthening the ability of healthcare professionals to build trust, address questions, and convey evidence-based information in an individualized and respectful manner.

The development project was carried out through an in-depth refinement of the results from the previous thesis, combined with additional literature review and analysis. It was also aligned with national guidelines and recommendations from the Finnish Institute for Health and Welfare (THL). The folder's content is structured using Antonovsky's theory of Sense of Coherence (SOC) to highlight the importance of comprehensibility, manageability, and meaningfulness in vaccine counseling.

The result of the development project is a visually appealing folder designed to be used in meetings with vaccine hesitant individuals. The folder is intended as a practical tool in counseling situations and aims to contribute to more confident and structured communication around vaccination.

Language: Swedish

Key words: Public Health Nurse, vaccine hesitancy, communication, folder

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte	1
3	Bakgrund	2
3.1	Vaccinationens betydelse för folkhälsan	3
3.2	Utmaningar med vaccinations tveksamhet	3
3.3	Vårdpersonalens roll i mötet med tveksamhet.....	3
3.4	Lagstiftningen	4
4	Teoretisk utgångspunkt.....	4
5	Produktutveckling	5
5.1	Faktorer bakom foldern	5
5.2	Folder	6
5.3	Layout.....	7
6	Utformandet av foldern	8
6.1	Planering av foldern	8
6.2	Innehåll och verkställande av foldern	8
7	Etik.....	9
8	Kritisk granskning och diskussion	10
9	Källförteckning.....	12

Bilaga 1. Vaccinationstveksamhet och bemötande – Folder

1 Inledning

Detta utvecklingsarbete är baserat på mitt examensarbete "Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer" – En Scoping review (David Antfolk, 2025). Syftet med examensarbetet var att undersöka vanliga farhågor och frågor bland personer som är tveksamma till vaccinationer samt att utveckla riktlinjer för hur vårdpersonal på ett effektivt sätt kan kommunicera med och ge råd till dessa individer.

Resultaten visar att framgångsrik vaccinationsrådgivning vilar på förtroendefulla möten där vårdpersonal bemöter individens oro med respekt och evidensbaserad information. Kommunikation som anpassas efter individens kunskapsnivå och värderingar ökar sannolikheten för attitydförändring. Vidare framgår att rådgivning som stärker individens känsla av kontroll och förståelse för vaccinetts nytta har störst genomslag.

Efter att ha genomfört examensarbetet väcktes tanken att göra informationen mer lättillgänglig för vårdpersonal som i sitt dagliga arbete möter vaccinationstveksamma individer. Som en fördjupning och konkretisering av examensarbetet har jag därför i detta utvecklingsarbete tagit fram en informativ folder (se bilaga 1). Syftet med produkten är att erbjuda ett lättillgängligt verktyg som stödjer vårdpersonal i bemötandet av vaccinationstvekan, genom att sammanfatta centrala kommunikationsprinciper och främja trygga samtal i vårdsituationen.

2 Syfte

Syftet med detta utvecklingsarbete är att skapa en konkret och användarvänlig informationsfolder som stödjer vårdpersonal i mötet med individer som uttrycker tveksamhet eller oro kring vaccination. Utvecklingsarbetet har som mål att omsätta det teoretiska och forskningsbaserade innehållet från examensarbetet till ett praktiskt verktyg som kan användas i verkliga rådgivningssituationer inom hälso- och sjukvården.

Vaccinationstveksamhet är ett komplext fenomen som kan påverkas av många faktorer, såsom tidigare erfarenheter, kulturella eller religiösa övertygelser, bristande förtroende för myndigheter eller missvisande information i media. För att vårdpersonal på ett

professionellt sätt ska kunna bemöta dessa individer krävs stöd i hur samtalen bör struktureras, vilka kommunikationsstrategier som är effektiva samt hur man skapar en trygg och respektfull dialog.

Målet med foldern är att erbjuda vägledning som bygger på aktuell forskning och rekommendationer, inklusive resultat från examensarbetet samt nationella riktlinjer. Foldern ska på ett tydligt, kortfattat och grafiskt tillgängligt sätt presentera centrala principer för bemötande och rådgivning, med särskilt fokus på att stärka individens känsla av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet samt i linje med Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM). På så sätt kan foldern bidra till att öka vaccinationsacceptansen och samtidigt stärka vårdpersonalens kompetens i mötet med vaccinationstveksamma personer.

3 Bakgrund

Bakgrunden till detta utvecklingsarbete bygger i huvudsak på det tidigare examensarbetet Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer (Antfolk, 2025). Eftersom utvecklingsarbetet är en direkt förlängning av det, utgör samma kunskapsbas en naturlig grund även här. I detta kapitel ges därför en översikt över centrala teman som är relevanta för förståelsen av utvecklingsarbetets syfte och innehåll.

För att sätta ämnet i kontext presenteras först en historisk tillbakablick på vaccinets uppkomst och den avgörande roll vaccination spelat för folkhälsan. Därefter följer ett avsnitt om vaccination i ett mer allmänt perspektiv, inklusive dess betydelse för att förebygga sjukdomar och rädda liv. Vidare redogörs för begreppet flockimmunitet och aktuell vaccinationstäckning, med fokus på den finländska kontexten. I ett avslutande avsnitt behandlas även den lagstiftning som reglerar vaccinationsskydd för social- och hälsovårdspersonal i Finland.

Sammantaget ger detta kapitel en bred bakgrund som förklarar varför vaccinationsfrågan är aktuell, hur vaccinationsmotstånd och tveksamhet påverkar samhället, och varför det är viktigt att vårdpersonal är rustad med kunskap och verktyg för att bemöta dessa frågor på ett tryggt och professionellt sätt.

3.1 Vaccinationens betydelse för folkhälsan

Vaccination har varit en av de mest framgångsrika folkhälsoinsatserna i modern historia. Genom systematiska vaccinationsprogram har förekomsten av många allvarliga sjukdomar minskat drastiskt, och vissa, som smittkoppor, har till och med utrotats helt (WHO, 2021). I Finland erbjuds ett nationellt vaccinationsprogram som är frivilligt och kostnadsfritt, och det har lett till att vaccinationstäckningen bland barn är hög (THL, 2021b). Vaccinationer skyddar inte bara individen, utan bidrar också till flockimmunitet, vilket är avgörande för att skydda personer som av olika skäl inte kan vaccineras själva (THL, 2020b).

3.2 Utmaningar med vaccinations tveksamhet

Trots vaccinets tydliga folkhälsovinster har vaccinationstveksamhet vuxit fram som ett globalt fenomen. WHO identifierade 2019 vaccinationstveksamhet som ett av de tio största hoten mot global hälsa (WHO, 2022). Det är ett mångfacetterat problem som kan grunda sig i mistro mot myndigheter, oro för biverkningar, bristande kunskap, religiösa eller filosofiska övertygelser, eller påverkan från desinformation i sociala medier (Dubé et al., 2015). I vissa höginkomstländer ser man en paradoxal utveckling där framgångarna med vaccin bidragit till en minskad riskuppfattning, vilket i sin tur lett till att färre väljer att vaccinera sina barn (UNICEF, 2021).

När vaccinationstäckningen sjunker ökar risken för att sjukdomar som tidigare varit sällsynta eller utrotade gör comeback. Ett exempel är mässling, där Europa upplevt en dramatisk ökning av fall mellan 2007 och 2019 (UNICEF, 2021). Denna utveckling understryker behovet av att stödja vårdpersonal i deras uppdrag att bemöta tveksamhet och öka förtroendet för vaccination.

3.3 Vårdpersonalens roll i mötet med tveksamhet

Forskning visar att vårdpersonal är en av de mest betrodda informationskällorna när det gäller vaccination (Dubé et al., 2015; Leask et al., 2014). Ett personligt möte där individens frågor tas på allvar och bemöts med respekt, lyhördhet och evidensbaserad information kan vara avgörande för hur personen väljer att förhålla sig till vaccin. Det är därför viktigt att vårdpersonal har tillgång till tydliga verktyg och stödmaterial som hjälper dem i

kommunikationen. Bristande förberedelse, osäkerhet eller tidspress kan annars försvåra samtalen med tveksamma individer.

Kommunikationen bör anpassas till individens kunskapsnivå, värderingar och kulturella kontext. I stället för att enbart förmedla fakta har det visat sig mer framgångsrikt att bygga relation och tillit över tid (Leask et al., 2014). Detta innebär att bemötande och rådgivning inte bara handlar om vad som sägs, utan också om hur det sägs och i vilket sammanhang.

3.4 Lagstiftningen

I Finland regleras vaccinationsskydd för hälso- och sjukvårdspersonal genom lagen om smittsamma sjukdomar (48 §). Denna lag, som trädde i kraft 2018, fastslår att personal som vårdar patienter i riskgrupper ska ha ett tillräckligt vaccinationsskydd. Det innebär att man antingen ska vara vaccinerad mot eller ha genomgått sjukdomar som mässling och vattkoppor. Dessutom krävs influensavaccin för arbete med patienter, och skydd mot kikhosta om man arbetar med små barn (Finlex, 2023; THL, 2020c).

Syftet med lagstiftningen är att skydda både patienter och personal från allvarliga smittsamma sjukdomar, och att säkerställa en trygg vårdmiljö. Arbetsgivaren ansvarar för att personalen får de vacciner som krävs utan kostnad. I vissa undantagsfall, exempelvis vid personalbrist eller om en anställd har medicinska skäl till att inte vaccinera sig, kan personen ändå arbeta inom patientnära vård efter särskild bedömning (THL, 2020c).

Denna lagstiftning understryker vikten av vaccinationsskydd inom vården och inte bara för att minska risken för smittspridning, utan också för att upprätthålla förtroendet för vårdverksamheten. Den kan även fungera som en ram i diskussioner med patienter som uttrycker tveksamhet, genom att visa hur samhället värderar vaccinationsskydd som en del av professionellt ansvarstagande.

4 Teoretisk utgångspunkt

Detta utvecklingsarbete använder samma teoretiska utgångspunkt som använts i mitt arbete (Antfolk, 2025) examensarbete. Därför beskrivs teorin kortfattat i detta kapitel och jag beskriver också hur det passar in mitt arbete.

Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM) erbjuder ett relevant perspektiv för att förstå hur rådgivning kan utformas för att stärka individens upplevelse av trygghet och meningsfullhet. Enligt Antonovsky (2005) bygger KASAM på tre grundläggande komponenter: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. När kommunikationen kring vaccin upplevs som logisk, förståelig och relevant för individens livssituation, ökar chansen att personen gör ett informerat val.

Att bemöta vaccinationstveksamma handlar därför inte enbart om informationsöverföring, utan om att främja en känsla av delaktighet och respekt. Det är denna syn som har legat till grund för utvecklingen av den folder som detta arbete resulterat i.

5 Produktutveckling

Produkten jag skapat är en folder för vårdpersonal som kommer i kontakt med vaccinationstveksamhet som innehåller kort allmän information om ämnet och var man kan hitta mer information om hur man bemöter vaccinationstveksamhet. I detta kapitel beskrivs hur foldern är uppbyggd och varför produkten skapades.

5.1 Faktorer bakom foldern

Denna folder har utvecklats som ett resultat av de insikter som framkom i mitt tidigare examensarbete *”Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer – En Scoping review”* (Antfolk, 2025). I arbetet undersöktes vilka farhågor och frågeställningar som är vanligast bland personer som är tveksamma till vaccinationer, samt vilka strategier vårdpersonal kan använda för att bemöta dessa personer på ett effektivt och respektfullt sätt. En viktig slutsats från litteraturoversikten var att bemötandet spelar en avgörande roll för hur vaccinationsrådgivningen tas emot och om individen i slutändan accepterar vaccination eller inte.

Det framkom att många personer som uttrycker tveksamhet till vaccination inte är helt avvisande, utan snarare osäkra, rädda eller behöver mer information för att fatta ett beslut. I dessa fall har vårdpersonal en nyckelroll som informationsförmedlare och

trygghetsskapare. En kommunikation som präglas av empati, lyhördhet och individanpassning visade sig ha större effekt än ren faktaförmedling.

Trots detta saknas det ofta konkreta verktyg i vårdpersonalens vardag som kan underlätta dessa samtal. Många upplever tidsbrist och osäkerhet kring hur man bäst möter tveksamhet utan att det upplevs som konfrontativt eller övertygande på fel sätt. Detta identifierade behov ledde till tanken om att ta fram en lättillgänglig folder, som kan fungera både som ett stödmaterial i samtal och som något individen kan ta med sig hem för att läsa i lugn och ro.

Syftet med foldern är därför att ge vårdpersonal ett konkret verktyg som sammanfattar viktiga principer för kommunikation, bemötande och informationsgivning vid vaccinationsrådgivning. Foldern bygger både på de vetenskapliga slutsatserna från examensarbetet och på vidare litteratur inom ämnet. Genom att ta stöd i Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM) betonas dessutom vikten av att skapa rådgivning som är begriplig, hanterbar och meningsfull för individen, något som ytterligare stärker möjligheten till en positiv attitydförändring.

5.2 Folder

En folder är en tryckt eller digital informationsbroschyr som används för att sammanfatta viktig information på ett kortfattat, lättöverskådligt och tillgängligt sätt. Den består vanligtvis av ett viktat eller vikt papper i flera delar (till exempel två vikningar = 4 sidor), och är utformad för att snabbt ge läsaren en överblick över ett visst ämne. I vårdssammanhang används foldrar ofta som stöd för rådgivning, undervisning och informationsspridning till patienter, närstående eller vårdpersonal. Målet med en folder är att göra viktig information mer lättillgänglig, särskilt i situationer där det finns tidsbrist eller när mottagaren behöver något konkret att ta med sig hem för att läsa i lugn och ro. En bra folder är tydlig, visuellt tilltalande och innehåller ett språk som är anpassat till målgruppen. Den kan också användas som samtalsstöd i möten mellan vårdpersonal och patienter, särskilt vid frågor eller ämnen som kan väcka oro eller tveksamhet, som i detta fall: vaccination. (Europeiska arbetsmiljöbyrån, u.å).

5.3 Layout

Layout handlar om hur olika visuella och textuella element såsom rubriker, brödtext, bilder och grafiska detaljer kombineras för att skapa en enhetlig och estetiskt tilltalande helhet på tryckt material. Det innefattar val som typsnitt, textstorlek, radlängd och om texten ska ha jämn högermarginal eller inte (Falk, 2004).

Foldern utformades med hjälp av verktyget Canva, vilket gjorde processen enklare tack vare dess utbud av färdiga mallar. Plattformen är kostnadsfri att använda för att skapa egna grafiska produkter, vilket gjorde det möjligt att fokusera på innehållets struktur och visuella uttryck.

Rubriker spelar en viktig roll i layouten eftersom de väcker uppmärksamhet och uppmuntrar läsaren att ta del av innehållet. När det gäller längre textavsnitt används ofta typsnitt med seriffer, eftersom dessa anses underlätta läsbarheten i löpande text (Falk, 2004).

I foldern används fonten Radley till rubriker, Questrial till texten brödtexten, till citaten används Pinyon Script och till källor och länkar används Questrial. Anledningen till att olika typsnitt används i samma material är att brödtexten ska vara enkel att läsa, rubrikerna utformade för att väcka uppmärksamhet, och citatet ska framträda tydligt som ett separat inslag i innehållet.

Färgsättningen i foldern har valts med omsorg för att skapa ett professionellt, tilltalande och trovärdigt helhetsintryck. Rubrikerna är satta i guldfärg mot en blå bakgrund med vit text. Dessa färger har valts av flera skäl.

Blått associeras ofta med trygghet, stabilitet och förtroende, vilket gör det till en vanlig färg inom hälso- och sjukvårdskommunikation. Det skapar ett lugnt intryck som kan sänka motstånd och minska oro, särskilt viktigt när ämnet rör något så känsligt som vaccinationsbeslut.

Guldtonen i rubrikerna används för att skapa kontrast, framhäva viktiga rubriker och locka ögat till att läsa vidare. Den guldfärgade tonen signalerar även värde och vikt. Vilket harmoniserar med folderns syfte att upplysa och vägleda vårdpersonal i bemötande av vaccinationstveksamhet.

Vitt används för text på färgad bakgrund då det skapar hög läsbarhet och ett rent, luftigt intryck. Kombinationen av dessa färger bidrar till en professionell men inbjudande layout som väcker intresse, utan att uppfattas som påträngande eller övertygande. Det är i linje med målet att stödja ett informerat val snarare än att övertyga.

6 Utformandet av foldern

I detta kapitel redogörs för hur foldern har utvecklats från en idé till färdig produkt. Arbetet presenteras i tre delar: planeringen av foldern, utformningen av innehållet samt det praktiska genomförandet och layoutarbetet. Varje del speglar de överväganden som gjorts för att säkerställa att foldern blir både funktionell, informativ och visuellt tilltalande.

6.1 Planering av foldern

Vid planeringen av folderns visuella utformning gick jag igenom olika mallar i designverktyget Canva.com. När jag hittade en mall som motsvarade syftet och målgruppen med min produkt så påbörjades utformningen. Foldern fick titeln "Vaccinationstveksamhet och bemötande – En folder för vårdpersonal som kommer i kontakt med vaccinationstveksamhet".

För att skapa ett enhetligt intryck valdes en harmonisk färgpalett där samma färgtoner används genomgående i hela materialet. Färgvalen gjordes med tanke på att väcka förtroende, tydlighet och läsbarhet. Foldern är utformad i tvåfalsformat, vilket gör den enkel att bläddra i och logiskt uppbyggd för att stegvis föra läsaren genom innehållet.

Innehållet hålls kortfattat men informativt, med fokus på praktiska råd för kommunikation, bemötande och källhänvisningar. Den färdiga produkten kan laddas ner som PDF eller skrivas ut i tryckt form. Bilder av folderns in- och utsida finns bifogade som bilaga 1.

6.2 Innehåll och verkställande av foldern

Foldern utformades med målet att på ett kortfattat och lättöverskådligt sätt ge vårdpersonal stöd i bemötandet av individer som uttrycker tveksamhet eller oro kring vaccination. Innehållet bygger på resultat från mitt examensarbete

"Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer – En Scoping review" (Antfolk, 2025), samt kompletterande litteratur och nationella riktlinjer från THL och WHO.

Texten fokuserar på bemötandepprinciper, kommunikationsstrategier och exempel på hur man kan svara på vanliga farhågor. Det ges även tips på hur vårdpersonal kan stärka individens känsla av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i enlighet med Antonovskys teori om KASAM. Foldern innehåller dessutom länkar till tillförlitliga informationskällor, såsom Terveyskirjasto.fi och THL.fi, som kan användas både av personal och patienter för vidare läsning.

För att göra foldern mer visuellt tilltalande har symboler använts vid vissa rubriker och informationsrutor. Till exempel används ett frågetecken vid vanliga frågor och rubriken, och färgade fält lyfter fram viktiga budskap. Bilder och färgsättning har valts för att skapa ett lugnt, förtroendeingivande intryck, och för att guida läsaren genom materialet på ett tydligt sätt.

7 Etik

Etiska riktlinjer inom forskning och utvecklingsarbete finns till för att skydda människors grundläggande rättigheter, bevara människovärdet och främja ett respektfullt förhållningssätt gentemot alla som på något sätt berörs av arbetet. En stark forskningsetik är dessutom viktig för att upprätthålla allmänhetens förtroende för vetenskap, utbildning och det akademiska arbetets trovärdighet. Forskningsetik handlar om de överväganden och ställningstaganden som görs inför och under ett vetenskapligt eller utvecklingsinriktat arbete. Det innebär att forskaren eller skribenten ska ha kunskap om gällande normer, värderingar och etiska principer som är etablerade inom forskarsamhället. Dessa principer syftar till att säkerställa deltagarnas välbefinnande, integritet och rätt till självbestämmande, samt att arbetet genomförs på ett ansvarsfullt sätt. För att ett arbete ska kunna betraktas som etiskt godtagbart behöver det behandla relevanta frågor, ha god vetenskaplig kvalitet och utföras på ett sätt som inte skadar eller kränker någon. Arbetet ska inte innebära risk för fysisk eller psykisk skada, och det ska heller inte utsätta deltagare för påtryckningar eller förlust av personlig integritet. (Kjellström, 2017)

I Finland styrs god forskningspraxis av anvisningar från Forskningsetiska delegationen (TENK), som bland annat betonar vikten av frivillighet, informerat samtycke, konfidentialitet och respekt för privatlivet (Forskningsetiska delegationen, 2019). Dessa riktlinjer baseras också på grundlagen (1999/731, 6–23 §), där individens rätt till personlig frihet, integritet och skydd av privatlivet fastställs.

Eftersom detta utvecklingsarbete inte involverat några deltagare eller insamling av personuppgifter har inga särskilda etiska tillstånd krävts. Arbetet har ändå förhållit sig till de etiska principerna genom att använda pålitliga källor, redovisa referenser korrekt, och säkerställa att innehållet är respektfullt utformat med syftet att stödja snarare än påverka.

8 Kritisk granskning och diskussion

I detta kapitel reflekteras det kring den produkt som skapats, en informationsfolder om bemötande vid vaccinationstveksamhet samt de val, utmaningar och begränsningar som uppstått under utvecklingsprocessen. Arbetet granskas utifrån innehåll, formgivning, genomförande och användbarhet.

Syftet med foldern har varit att ta fram ett konkret, lättillgängligt och visuellt tilltalande verktyg för vårdpersonal som möter individer med en osäker inställning till vaccination. Innehållet i foldern baserar sig främst på det tidigare examensarbetet Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer – En Scoping review (Antfolk, 2025), där det framkom att tillit, lyhördhet och anpassad kommunikation är avgörande för att främja ett positivt samtalsklimat. I likhet med examensarbetet vilar även detta utvecklingsarbete på Antonovskys teori om känsla av sammanhang (KASAM), där begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet utgör centrala delar. Foldern är strukturerad för att stödja dessa tre begrepp, genom tydliga rubriker, enkelt språk och en layout som främjar förståelse.

Produktens styrka ligger i dess tydlighet och praktiska användbarhet. Den kan enkelt delas ut, förvaras i rådgivningsrum eller användas som stöd i samtal. Innehållet fokuserar på bemötande snarare än att övertyga, vilket är en medveten strategi för att öka förtroende snarare än skapa motstånd.

Samtidigt finns det aspekter som kunde ha utvecklats ytterligare. En begränsning med en tvåfalsfolder är det begränsade utrymmet, vilket ställer höga krav på hur texten formuleras. Mycket information måste kondenseras, vilket innebär att nyanser kan gå förlorade. Det var också en utmaning att hitta tydligt avgränsad litteratur om folderproduktion som specifikt skiljer mellan broschyr och folder. Begreppen används ofta synonymt, vilket kan skapa förvirring under planeringsskedet.

Ett förbättringsförslag kunde vara att översätta foldern till fler språk, exempelvis finska och engelska, för att göra materialet tillgängligt för en bredare målgrupp. En annan utvecklingsmöjlighet är att göra en broschyr med flera sidor så det ryms mera text och information än i en folder.

Trots utmaningarna har utvecklingsarbetet varit mycket givande. Det har gett möjlighet att omsätta vetenskapliga resultat i en praktisk produkt, och arbetet har bidragit till ökad förståelse för vikten av genomtänkt kommunikation i mötet med vaccintveksamhet. Att arbeta med både innehåll och grafisk formgivning har varit både kreativt och lärorikt.

9 Källförteckning

Antfolk, D. (2025) ”Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer” – *En Scooping review*. Hälsovårdsexamen (YH). Institution för hälsa och välfärd. Vasa: Yrkehögskolan Novia. Opublicerat examensarbete i skrivande stund.

Antonovsky, A. (2005). Hälsans mysterium. Stockholm: Natur och Kultur.

Canva (u.å) Grafik och foton. Hämtat 17.5.2025 från: <https://www.canva.com/>

Dubé, E., Gagnon, D., MacDonald, N. E., & the SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy. (2015). Strategies intended to address vaccine hesitancy: Review of published reviews. *Vaccine*, 33(34), 4191–4203.

Europeiska arbetsmiljöbyrån. (u.å). Folder/broschyr. (hämtad: 17.5.2025)
<https://healthy-workplaces.osha.europa.eu/sv/tools-and-publications/campaign-toolkit/campaign-examples-and-tools/promotion/leafletbrochure>

Falk, M. (2004) *Så blir texten snyggare - basfakta om layout*. Hämtat 17.5.2025 från:
<https://www.sprakbruk.fi/-/sa-bli-texten-snyggare-basfakta-om-layout>

Finlands grundlag (1999/731). (hämtad: 19.5.2025)
<https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>

Finlex. (2023). Lag om smittsamma sjukdomar 1227/2016. (hämtad: 13.5.2025)
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2016/20161227#L6P48>

Forskningsetiska delegationen (TENK). (2019). Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaper i Finland. (hämtad: 19.5.2025)
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_ohje_2019.pdf

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (2020b). Flockimmunitet. (hämtad: 13.5.2025)
<https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/det-nationella-vaccinationsprogrammet/vaccinationstackning>

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (2021a). Vaccinationstäckning i Finland. (hämtad: 13.5.2025) <https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/det-nationella-vaccinationsprogrammet/vaccinationstackning>

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (2021b). Nationella vaccinationsprogrammet. (hämtad: 13.5.2025) <https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/det-nationella-vaccinationsprogrammet/vaccinationstackning>

Institutet för hälsa och välfärd (THL). (2020c). Vaccinationskydd för social- och hälsovårdspersonal. (hämtad: 14.5.2025) <https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/vaccination-av-olika-malgrupper/vaccination-av-social-och-halsovardspersonal>

Kjellström, S. (2017) Forskningsetik i Henricson, M. Vetenskaplig teori och metod. 2(1), 57–80. Lund: Studentlitteratur AB

Leask, J., Kinnersley, P., Jackson, C., Cheater, F., Bedford, H., & Rowles, G. (2014). Communicating with parents about vaccination: A framework for health professionals. BMC Pediatrics, 14, 154.

UNICEF. (2021). Immunization. (hämtad: 13.5.2025) https://www.unicef.org/media/123401/file/Health_Results_2021_Immunization.pdf

World Health Organization (WHO). (2021). Smallpox. (hämtad: 13.5.2025) www.who.int/health-topics/smallpox

World Health Organization (WHO). (2022). Ten threats to global health. (hämtad: 13.5.2025) <https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>

Bilaga 1 – Vaccintveksamhet och bemötande

Tips för samtalet

- Skapa en trygg miljö
- Bekräfta individens känslor
- Utgå från fakta, inte övertygelse
- Följ upp vid behov

För mer information:

- www.thl.fi/vaccinationer
- www.terveyskirjasto.fi
- www.who.int

Källor

Antfolk, D. (2025) "Vaccinationsrådgivning till de som förhåller sig tveksamma till vaccinationer" – En Scoping review. Hälsovårdsexamen (YH). Institution för hälsa och välfärd. Vasa: Yrkehögskolan Novia.

Antonovsky, A. (2005). Hälsans mysterium. Stockholm: Natur och Kultur.

Dubé, E., Gagnon, D., MacDonald, N. E., & the SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy. (2015). Strategies intended to address vaccine hesitancy: Review of published reviews. *Vaccine*, 33(34), 4191–4203.

Leask, J., Kinnersley, P., Jackson, C., Cheater, F., Bedford, H., & Rowles, G. (2014). Communicating with parents about vaccination: A framework for health professionals. *BMC Pediatrics*, 14, 154.

THL – Institutet för hälsa och välfärd. (2021) Flockimmunitet. Nationella vaccinationsprogrammet. Vaccinationstäckning i Finland. (hämtad: 13.5.2025)

<https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/det-nationella-vaccinationsprogrammet/vaccinationstäckning>

THL – Institutet för hälsa och välfärd. (2020). Vaccinationskydd för social- och hälsovårdspersonal. (hämtad: 14.5.2025)

<https://thl.fi/sv/teman/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/information-om-vaccinationer/vaccination-av-olika-malgrupper/vaccination-av-social-och-halsovardspersonal>

UNICEF. (2021). Immunization. (hämtad: 13.5.2025)

https://www.unicef.org/media/123401/file/Health_Results_2021_Immunization.pdf

WHO – World Health Organization. (2021). Smallpox. (hämtad: 13.5.2025)

www.who.int/health-topics/smallpox

WHO. (2022). Ten threats to global health. (hämtad: 13.5.2025)

<https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>

Utvecklingsarbete av: David Antfolk
Yrkehögskolan Novia
Bilder: Canva.com (AI genererad)

Vaccinationstveksamhet och bemötande

EN FOLDER FÖR VÅRDPERSONAL SOM KOMMER I
KONTAKT MED VACCINATIONSTVEKSAMHET

*"Det viktigaste är inte att övertyga, utan att förstå och stödja
ett informerat beslut."*

Hur man bäst bemöter vaccintveksamhet

01

Lyssna aktivt och med respekt. Visa att du tar deras oro på allvar.

02

Anpassa kommunikation. Använd ett enkelt och icke-dömande språk.

03

Bygg förtroende. Var ärlig, öppen och konsekvent. Dela trovärdiga källor (T.ex. THL och WHO).

04

Var inte konfronterande. En fördömande ton leder oftast till motsatt effekt. Ställ öppna frågor och be om individens synpunkter.

Vanliga frågor och svar

"Kan man få allvarliga biverkningar?"

- Allvarliga biverkningar är mycket ovanliga. Vanligast är lätta, övergående symptom.

"Måste jag vaccinera mitt barn?"

- Vaccination är frivillig i Finland, men starkt rekommenderad för barnets och andras skydd.

"Jag läste att vaccin inte fungerar."

- De flesta vacciner har hög skyddseffekt och minskar både sjukdomsrisken och smittspridning.

Vaccinationer – en viktig folkhälsoåtgärd

Vaccinationer har räddat miljontals liv och minskat spridningen av allvarliga sjukdomar. Trots detta finns det personer som är tveksamma till att vaccinera sig själva eller sina barn.

Orsaker till vaccintveksamhet

- Brist på förtroende för myndigheter eller hälsoinformation
- Rädsla för biverkningar
- Bristfälligt information eller desinformation
- Kulturella eller religiösa övertygelser
- Dåliga tidigare erfarenheter av vård

KASAM i vaccinationsrådgivning

Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM) kan vara ett effektivt ramverk:

- Begriplighet: Hjälper individen förstå hur vaccinet fungerar och varför det ges.
- Hanterbarhet: Visa att det finns stöd och resurser, och att individen har valmöjligheter.
- Meningsfullhet: Lyft fram nyttan för individen, barnen och samhället.